

## Synpunkter på Översiktsplan – Utställningsversionen

### 1 Inledning

I januari 2010 avgav Naturskyddsföreningen synpunkter på samrådsversionen av Lidingös stads nya översiktsplan med tre s.k. framtidsbilder. Eftersom vi ansåg att samrådsversionen byggde på mycket lösa antaganden om bl.a. ekonomi, energiförbrukning, allmän miljöpåverkan och naturvård var det inte möjligt att bedöma konsekvenserna av de olika framtidsbilderna. Vi utformade därför våra synpunkter som en mer allmän förklaring om hur Naturskyddsföreningen anser att Lidingö stad bör utvecklas fram till år 2030.

Sammanfattningsvis betonade föreningen

- den bostadsnära naturens stora betydelse för människors hälsa och trivsel och avvisade därför förslaget att bygga täta ”stadskärnor”, --
- att det på ett kraftfullt och tydligt sätt bör framgå att staden avser att skydda sina stränder,
- vikten av en väl utbyggd och attraktiv kollektivtrafik,
- behovet av garantier som gör det omöjligt att ytterligare fragmentera grönstrukturen,
- behovet av små grönytor nära människors vardag och
- växtodlingens centrala roll i planeringen.

Föreningen har nu studerat utställningsversionen av Lidingö stads översiktsplan till år 2030. Förutom att den är betydligt mer konkret än samrådsversionen betonar den på ett helt annat sätt nödvändigheten av en ändamålsenlig och hållbar samhällsutveckling. Föreningen har trots detta ett flertal synpunkter, både positiva och negativa, på förslaget. Synpunkterna förs fram under avsnittet *Sammanfattning* i slutet av yttrandet.

Tyvärr måste föreningen konstatera att kunskapen om livsbetingelserna för den biologiska mångfalden fortfarande är mycket bristfällig. Det finns därför i dag ett stort behov av inventeringar av flora och fauna i många återstående miljöer och de långsiktiga livsvillkoren för flora och fauna inklusive miljö kvalitet måste utredas och kartläggas. Resultaten bör utgöra kommunala styrdokument, ingå i naturvårdsplanerna och implementeras i varje särskilt fall. Vi ser därför med stort intresse fram mot den grönplan och den blåplan som utlovas i förslaget och utgår från att arbetet med planerna kommer att påbörjas snarast.

### 2 Stadsbild

#### *Allmänt*

Föreningen anser att exploateringsgraden i förslaget är alltför hög. Vi ser dock positivt på att den bebyggelse som tillkommer koncentreras till centrumområdet med förtätning av redan befintlig bebyggelse. Att koncentrera utvecklingen av bebyggelsen till ett fåtal områden med förtätning av redan befintlig bebyggelse har fördelar i jämförelse med förslagen i de s.k. framtidsbilderna i samrådsversionen. De allmänna synpunkterna nedan gäller samtliga områden medan föreningen har särskilda synpunkter på några av områdena. I vårt yttrande över samrådsversionen framhöll vi den bostadsnära naturens stora betydelse för människors hälsa och trivsel. Vi ansåg att översiktsplanen därför måste betona behovet av små grönytor

nära människors vardag och stärka deras skydd vid en eventuell förtätning. Vi kan konstatera att dessa synpunkter till viss del blivit tillgodosedda i det nu aktuella förslaget.

I vårt yttrande framhöll vi också att en hållbar stadsplanering av flera skäl måste innebära att växtodling ges en central roll i planeringen och att staden – i linje med Lidingös hälsoprofil – bör avsätta mark för fler koloniträdgårdar, både vid planeringen av nya bostadsområden och i befintliga områden med flerfamiljshus. Som exempel på städer med en lång tradition av stadsodling nämnde vi Berlin och Amsterdam. I Storbritannien finns sedan år 2006 rörelsen Transition Towns, en rörelse som i dag är spridd till många delar av världen. Rörelsen bygger på tanken att lösningen på både oljeberoende och klimatkris ligger i ett starkt lokalt engagemang. I Sverige finns rörelsen som en del av organisationen Hela Sverige ska leva. Av förslaget till översiktplan framgår att efterfrågan på odlingslotter i dag är större än tillgången och att staden anser att odling är en verksamhet som både berikar miljön och främjar odlarens hälsa. Områden för odlingslotter rymmer därför mycket väl med stadens hälsoarbete och erbjuder invånarna ökad självförsörjning och ökade kunskaper om ekologi. Vi anser att staden i ett längre perspektiv nog bör överväga att bevara kvarvarande odlingsbar mark och t.o.m. att bereda tidigare bebyggd jordbruksmark, t.ex. Bo gärde, för växtodling. I vart fall förutsätter föreningen att tillgången på odlingslotter kommer att öka väsentligt och senast år 2030 motsvara invånarnas efterfrågan.

Lidingö är i dag landets femte mest tätbefolkade kommun. Men trots den relativt höga befolkningstätheten har de flesta invånarna nära till grönområden. Vi anser att denna unika struktur måste bevaras och att ny bebyggelse i naturområden inte bör ske. Med stadens mål om en exploateringsgrad som skulle innebära en 25-procentig befolkningsökning och därmed ytterligare förtätning av bebyggelsen kommer öns unika karaktär och attraktiva boendemiljö förloras. Vi bestrider också grunden för påståendet i översiktsplanen att den föreslagna bebyggelsestrukturen ger goda förutsättningar för bevarandet av naturområden och spridningsmöjligheter för växter och djur.

Ökad befolkning nämns ofta som förutsättning för bl.a. bättre underlag för olika former av service. I planen nämns Näset som ett område för ytterligare förtätning och i behov av generell upprustning. Detta gäller enligt vår mening för ett flertal områden på ön som under senare decennier har utarmats på sin lokala service på grund av dålig planering och koncentration till stora köpcentra. Denna utveckling måste brytas.

I de flesta utvecklingsområdena kommer värdefulla grönområden i anslutning till bebyggelse att naggas i kanten. Natur nära bostadsområden är särskilt värdefull av flera skäl. Den är viktig som naturliga lekplatser och som utflyktsmål för närbelägna skolor och förskolor och är särskilt värdefull per kvadratmeter eftersom den utgör de mest lättillgängliga grönområdena, inte bara för barn utan även äldre och andra som kan ha svårigheter att ta sig till mer avlägsen natur. Den utgör också viktiga spridningsområden för växter och djur, och om de försvinner kan känsliga och redan stressade arter få svårt att överleva. Som anges i förslaget (s.126) visar en inventering av stadens parker att kvalitetshöjande åtgärder är angelägna för att tillgodose tillgänglighet för människor med funktionsnedsättning, möjligheter för barns lek utomhus, platser för vardagsmotion och det allmänna behovet av träffpunkter. Detta är i högsta grad tillämpligt även på den bostadsnära naturmiljön.

### *Lidingö centrum och Torsvik*

Med en överdäckning av Södra Kungsvägen vid Torsvik kommer en del av problemen med buller och andra trafikstörningar lokalt att minska. Men det är inte svårt att konstatera att en stor del av bullret kommer från Lidingöbron och därför inte kommer att försvinna. En omlokalisering av bensinstationen i Torsvik är också positiv men vi vill framhålla att en önskvärd minskning av biltrafiken tillsammans med mer bensinsnåla bilar och bilar med

alternativa bränslen på sikt kommer att medföra en väsentlig minskning av antalet bensinstationer på ön.

### *Lidingöbanans tidigare sträckning*

Vi ställer oss mycket positiva till en dragning av Lidingöbanan till Lidingö centrum, vilket kommer att förbättra kommunikationerna mellan de norra och södra delarna av ön. Däremot är vi skeptiska till en vidare dragning från centrum till Ropsten, och vi utvecklar våra synpunkter nedan under avsnittet *Trafik*.

När det gäller användningen av spårområdet i Torsvik och Baggeby utgår vi givetvis från att den aktuella nyckelbiotopen inte bara uppmärksammas utan även bevaras.

### *Rudboda*

Föreningen delar i och för sig stadens syn på behovet av förnyelse och upprustning av Rudboda, och det är mycket positivt att området föreslås få ökad vattenkontakt genom tydliga och tillgängliga gångstråk mot Grönstaviken.

Som vi har påpekat ovan är Lidingö i dag en av landets mest tätbebyggda kommuner. Behovet av ytterligare bostäder just i Rudboda kan enligt vår mening knappast väga tyngre än behovet att värna den lummiga och lugna närmiljö som Rudboda utgör i dag. Vi ifrågasätter därför behovet av utökad bebyggelse på – som det framstår i planen – bekostnad av mindre skogs- och ängsområden insprängda bland den befintliga bebyggelsen.

De små skogsområdena väster om Nilstorpsvägen föreslås bebyggas. Visserligen är området sedan 1960-talet detaljplanelagt för radhusbebyggelse men har av olika skäl inte exploaterats. Det är i dag ett populärt område för barn som bor i närheten och ett vanligt utflyktsmål för skol- och förskoleelever. Likaså är området ”innanför” Lojovägen habitat för större och mindre vattensalamander och andra groddjur. Dessutom utgör området ett viktigt utflyktsmål med bl.a. en pulkabacke som används av den närbelägna förskolan. Vi är ytterst förvånade över planerna på exploatering av ängen och de små skogspartierna mellan Nilstorpsvägen och Norra Kungsvägen. Öster om den planerade bebyggelsen ligger Rudbodakärret med ett rikt och varierat djur- och fågelliv med många intressanta arter, bl.a. den större vattensalamandern, den mindre vattensalamandern och andra groddjur som, för att övervintra, vandrar över ängen och närbelägna skogsområden. Bebyggelse i dessa områden innebär en drastisk försämring av förutsättningarna för dessa sällsynta arter, liksom för det rika djur- och fågellivet i övrigt. Ängen har stort värde också för eleverna i Rudboda skola som nyttjar den för andra aktiviteter än de som planerade lekparken kan erbjuda. Om ängen bebyggs, försämras sambandet till skogs- och ängsmarkerna norr, söder och väster om ängen. Detta skulle enligt föreningen stå i strid mot det övergripande målet att bevara och utveckla såväl små som stora naturområden och sambandet dem emellan.

### *Gåshaga*

I förslaget beskrivs Gåshaga som "dåligt integrerat med angränsande bostadsområden" varför fina Fågelsångsskogen i Killinge bör bebyggas. Området är fantastiskt och ett exempel på ett tätortsnära naturområde med höga naturvärden. Det är också det enda skogsområde på gångavstånd för mindre barn i Gåshaga, och i skogskanten finns både skola och förskolor. I översiktsplanen kallas skogen plötsligt för Gåshagahöjden, en för oss helt ny benämning som för tankarna till bebyggelse av området. Ökad befolkning i Gåshaga innebär också ökad bilism på Södra huvudleden, vilket kommer att innebära att vägdragningen utefter Kottlasjön återigen blir aktuell. Vi motsätter oss detta.

### *Elfvikslandet*

Vi anser att planeringen för Elfvikslandet bör präglas av stabilitet, hållbarhet och långsiktighet så att detta unika område bevaras och utvecklas på ett sätt som tillfredsställer Lidingös innevånare och som gör området till ett attraktivt besöksmål för svenska och utländska turister. Det är därför positivt att staden i översiktsplanen uppmärksammar att det område som anges som utvecklingsområde är av riksintresse för kultur- miljövård och att en eventuell utveckling skall ske med stort beaktande av natur- och kulturvärden.

Vi noterar att området är angivet som utvecklingsområde för att möjliggöra kommersiell utveckling och utnyttjande av kursgårdarna på Lidingö. Lika angeläget för invånarna i staden och dess besökare är emellertid att även den biologiska mångfalden bevaras och att de värdefulla naturmiljöer och områden för friluftsliv som finns i och omkring området vårdas och bevaras.

Området är i sig självt intressant även ur kulturmiljöperspektiv. Längs Elfvikslandets södra strand ligger en rad kursgårdar och kursinternat. Utmed stranden låg tidigare sommarvillor från 1800-talets slut med ”hus i parken” karaktär, varav några finns kvar. Området har således på skilda sätt präglats av äldre tiders markanvändning och resursutnyttjande. Vi utgår från att innan en eventuell utveckling av området inleds utförs grundliga inventeringar av den biologiska mångfalden. Vi förutsätter också att områdets nuvarande karaktär bibehålls och att natur- och ljudmiljön inom området inte försämras. Översiktsplanen bör därför inte genomföras så att beteckningen ”utvecklingsområde” gör det möjligt att förändra syftet med den nuvarande detaljplanens från hotell- och konferensverksamhet, samt kontor, till bostäder och till ytterligare förtätning av bebyggelse och parkeringsplatser. Det bör noteras att en eventuell bryggförbindelse mellan området och Gåshaga kommer att påverkas av den tunga skärgårdstrafik som trafikerar inloppet med stora vågsvall.

Planområdet ligger i direkt anslutning till områden av riksintresse för kulturmiljövården. Det är i detta fall fråga om skärgårdskaraktär med bebyggelse i låglänta landskapspartier, äldre bryggor och hamnlägen, bebyggelsegrupper, ångbåtsbryggor, sommarvillor, ”grosshandlarvillor” med rik lövsågeridekor, gårdar, jordbruksmarker och skogbevuxna landskapspartier.

Även exploateringar som ligger utanför riksintressets avgränsning kan komma att påverka deras värden. Sådana konsekvenser är inte beskrivna i översiktsplanen. Vi anser att staden i det fortsatta planeringsarbetet måste sätta eventuell utveckling och ny bebyggelse i relation till riksintresset och belysa vilka konsekvenser den får för riksintressets värde. Genom att beskriva visioner utan konkreta strategier för hur de ska genomföras är det inte möjligt att avgöra vilken påverkan översiktsplanen kommer att ha på området och på livsutrymmet för djur och natur.

### *Bosön*

Föreningen har i sig inte några synpunkter förslagen om utveckling för Bosön som centrum för idrott och om tätare bussturer. Vi vill dock framhålla att det mycket stora skogsområde norr om båtklubben som i förslaget är avsatt för bebyggelse har stor betydelse för invånarna som rekreationsområde och svampskog. I dalgången låg tidigare kärrmark med unika växter och den uppvärmda sydslutningen på Bosölandet är dessutom en viktig spridningskorridor för värmekrävande flora och fauna. Vi anser att området ska inventeras och fredas från bebyggelse och i vart fall bör sådan ske med största varsamhet med hänsyn till naturvärden.

### 3 Naturmiljöer

#### *Allmänt*

I översiktsplanen sägs att grönstrukturen skall utvecklas och bevaras, såväl för människor som för den biologiska mångfalden. På Lidingö pågår sedan länge en minskning och fragmentisering av grönområden, inte minst de strandnära, trots att vi i dag vet att fragmentisering och annan försämrad livskvalitet i habitatet är ett av skälen till att vissa arter minskar. Som föreningen starkt betonade i sitt yttrande över samrådsversionen av översiktsplanen är det av största vikt att den slutliga översiktsplanen innehåller garantier för att ytterligare fragmentering av grönstrukturen blir omöjlig. Grönområden skyddas inte bara genom att bevaras. De skyddas också genom sin storlek och sin närhet till andra liknande områden. Helheten och sambanden i grön-, mark- och vattensystem måste därför ha en central betydelse. Det sägs också i planen att planläggning för bebyggelse eller infrastruktur inom grönområde skall föregås av en grundlig bedömning av områdets biologiska, kulturella och kreativa värden, vilket i de flesta fall kommer att kräva inventeringar. Vidare sägs att spridningsvägar för växter och djur liksom människors möjligheter att röra sig mellan grönområden skall analyseras och ges stor vikt vid planeringen (s. 58). Tyvärr har kunskapen om den biologiska mångfalden på Lidingö hittills varit bristfällig. För att staden i framtiden skall kunna leva upp till sina utfästelser finns redan i dag ett akut behov av inventeringar i de flesta naturmiljöer på ön. Som föreningen anför inledningsvis ser vi fram mot den grönplan och den blåplan som utlovas i förslaget.

#### *Skogen*

Skogsskötsel som syftar till att bevara och utveckla skogens värden för naturvård och rekreation samtidigt som verksamheten bär sina egna kostnader, kräver både skoglig och ekologisk kompetens. Detta gäller inte minst i Lidingö, som trots sin täta befolkning har bevarat förhållandevis mycket skog. Skogens medianålder är mycket högre än i riket som helhet, vilket är tämligen självklart eftersom samtliga skogar på ön är tätortsnära och ägda av kommunen och därför inte bör skötas med inriktning på virkesproduktion. Förslaget går inte närmare in på skogen som grönområde. Det enda som sägs är att all skogsskötsel på stadens mark skall syfta till att bevara och utveckla skogens biologiska och kreativa värden. För att dessa mål skall kunna uppnås anser vi att ekskogen bör skötas med särskilt gynnande av medelåders ekar. Även skogsbrynen bör skötas eftersom de är en mycket artrik miljö. Gallringen i yngre bestånd bör ökas och fler bestånd lövskog tillskapas. Analyser bör göras som visar om orördhet eller skötsel är bäst för naturvärdena.

#### *Strandskydd*

De nya bestämmelserna om strandskydd innebär större kommunalt inflytande, och föreningen har i flera sammanhang uttryckt sina farhågor för konsekvenserna av en försvagning av skyddet. I yttrandet över samrådsversionen av översiktsplanen anförde vi att det i översiktsplanen på ett kraftfullt sätt bör framgå att staden avser att skydda sina stränder, såväl stränder med strandskydd som stränder inom planlagt område. Vi välkomnar visserligen en aviserad översyn av ett utvidgat strandskydd men känner stark oro över stadens uppfattning att utvidgning inte är nödvändig för att säkerställa strandskyddets syften (s. 60). Det är ett förvånansvärt uttalande inte minst då man konstaterar i förslaget att ”aktuell kunskap om och övergripande analyser av grönstrukturen är nödvändig (s. 109) och aviserar en grönplan som skall omfatta även strandområdena.

## 4 Trafik

Ökande biltrafik är inte någon naturlag. En ansvarsfull och framsynt kommunledning har stora möjligheter att motverka en sådan utveckling. Formuleringen ”En förutsättning för att kollektivtrafiken ska kunna erbjuda täta turer är att trafikantunderlaget är tillräckligt” visar enligt vår mening på en alltför passiv inställning. Vi anser att formuleringen ”En förutsättning för att andelen kollektivt resande skall öka är att kollektivtrafiken erbjuder tätare turer” skulle innebära en betydligt högre ambitionsnivå. En väl utbyggd och attraktiv kollektivtrafik i kombination med utbyggda cykel- och gångvägar är enligt vår mening nödvändigt för att Lidingö skall kunna minska belastningen på klimat och miljö. Det är därför mycket positivt att busstrafiken på ön kommer att utvecklas och förbättras, och det är glädjande att även cykel- och gångvägnätet skall förbättras. Som vi har angett ovan under avsnittet *Stadsbild* ser vi positivt på en planerad dragning av Lidingöbanan till Lidingö centrum, liksom på utökad pendlingstrafik på vatten.

## 5 Befolkning

Näst efter Danderyd är Lidingö i dag den till ytan sjätte minsta kommunen men – efter Malmö – den femte tätast befolkade. Trots detta är det naturen som i första hand gör ön attraktiv för såväl boende som besökare.

Vi ifrågasätter därför allmänt stadens mål om en exploateringsgrad som skulle innebära befolkningsökning om 25 procent och därmed sammanhängande ytterligare förtätning av bebyggelsen.

## 6 Avfallshantering och återvinning

Enligt den plan som fram till år 2020 gäller för Lidingö stad skall avfallsmängden minska genom ökad medvetenhet om resurshushållning, ökad återanvändning och ökad materialåtervinning. Föreningen anser att denna målsättning är självklar men diffus och helt otillräcklig. När det gäller den stora mängd avfall som hushållsavfallet i olika fraktioner finns det visserligen möjlighet i dag att teckna avtal om sortering av matavfallet men den möjligheten är frivillig. Detta är förvånansvärt, inte minst med tanke på att en mycket stor del av landets kommuner sedan flera år tillämpar system med obligatorisk hämtning och sortering i olika fraktioner i kombination med ekonomiska incitament för minskning av avfallet. Vi utgår från att staden snarast utarbetar ett effektivt och mer miljöanpassat system för omhändertagande av hushållens avfall både när det gäller flerfamiljsbostäder och enfamiljshus.

## 7 Sammanfattning

Sammanfattningsvis har Naturskyddsföreningen följande synpunkter på utställningsversionen av Lidingö stads översiktsplan till år 2030.

- Planen är betydligt mer konkret än samrådsversionen och betonar den på ett helt annat sätt nödvändigheten av en ändamålsenlig och hållbar samhällsutveckling.
- Koncentration av framtida bebyggelse till ett fåtal områden med förtätning av redan befintlig bebyggelse är att föredra men föreningen bestrider att den föreslagna strukturen ger goda förutsättningar för bevarandet av naturområden och spridningsmöjligheterna för växter och djur.

- Växtodlingen måste ges en större och central roll i planeringen.
- Mark måste avsättas för väsentligt fler odlingslotter.
- Större vikt måste läggas vid bostadsnära grönområden.
- Föreningen är positiv till överdäckningen av Södra Kungsvägen.
- Vi är mycket positiva en dragning av Lidingöbanan till Lidingö centrum.
- Särskilda synpunkter framförs på den föreslagna utvecklingen av Rudboda, Gåshaga, Elfvikslandet och Bosön.
- Föreningen är mycket orolig för en ytterligare fragmentisering av grönområdena på ön.
- Vi hyser starka farhågor när det gäller tillämpningen av det utvidgade strandskyddet.
- Stadens ambitioner att minska biltrafiken är alltför låga.
- Föreningen är mycket positiv när det gäller planerna på en utvecklad och förbättrad busstrafik och förbättrade cykel- och gångvägar.
- Vi delar inte stadens uppfattning om en befolkningsökning om 25 procent.
- En effektivt och mer miljöanpassat obligatoriskt system för omhändertagande av hushållens avfall både när det gäller flerfamiljsbostäder och enfamiljshus bör införas.
- Vi ser med stort intresse fram mot den grönplan och den blåplan som utlovas i förslaget och utgår från att arbetet med planerna kommer att påbörjas snarast.

Stockholm 18 Dec 2011

Isak Isaksson

Ordförande

Naturskyddsföreningen i Lidingö